

Бучин Микола
д. політ н., доц. кафедри ПМВ
Національний університет «Львівська політехніка»

ПРОБЛЕМА ДЕМОКРАТИЗАЦІЇ ІНСТИТУТУ ВИБОРІВ ЯК ВАЖЛИВА СКЛАДОВА ТА УМОВА ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ

Події останніх років в Україні засвідчують чіткі наміри України бути демократичною європейською державою. Однак євроінтеграційні перспективи нашої держави стикаються не лише із перешкодами об'єктивного характеру (агресивна політика Російської Федерації та війна на Сході України; поширення євроскептицизму в Європі тощо), але і з багатьма суб'єктивними чинниками. Вони пов'язані із наявністю цілого комплексу вимог, які ЄС ставить до держави-претендента і яким має відповідати країна, що має намір інтегруватися в європейську спільноту. Серед згаданих вимог чільне місце належить розвитку демократії, правової держави та громадянського суспільства в державах-претендентах на вступ до ЄС.

У контексті вищезгаданого приходиться констатувати, що демократичні трансформації в Україні не повною мірою відповідають очікуванням світового та європейського співтовариства. Одним із чинників, який не дозволяє трактувати політичний режим в Україні як повністю демократичний, є інститут виборів, адже виборча практика показує наявність цілого комплексу проблем як виборчої теорії, так й електоральної практики, які порушують демократичні принципи виборів в Україні.

Мета публікації – з'ясувати основні недоліки і запропонувати шляхи вдосконалення вітчизняного виборчого законодавства та електоральної практики як умови демократизації інституту виборів в Україні та зростання євроінтеграційних перспектив нашої держави.

Варто відзначити, що процес становлення демократичних виборів в Україні відбувався хвилеподібно, спостерігалось чергування процесів демократизації виборчого процесу, чи, навпаки, зниження демократичності інституту виборів [1]. Після Революції

гідності Україна отримала черговий шанс на демократизацію політичної системи загалом, та інституту виборів, зокрема. Позачергові президентські та парламентські вибори 2014 р. в Україні засвідчили зростання рівня демократичності виборчих перегонів. Водночас виборча практика показала і певні «слабкі» місця та проблеми, пов'язані з реалізацією представницької демократії в Україні:

1. Проблема проведення виборів на території всієї держави. Збройний конфлікт на Сході України не дав змогу організувати вибори та реалізувати волевиявлення на всій території держави. Водночас слід розуміти, що ця проблема стосується питання легітимності обраної влади, що в умовах подій Революції гідності та її наслідків є вкрай важливим для функціонування політичної системи. У своєму звіті щодо парламентських виборів 2014 р. ОБСЄ відмітив: «Вибори відбувалися у складних політичних, економічних та безпекових умовах. ... Хоча органи, відповідальні за підготовку та проведення виборів, докладали рішучих зусиль для проведення виборів на всій території країни, голосування було неможливим у значній частині східних регіонів (у Донецькій та Луганській областях) та в Криму» [2].

2. Проблема безпеки виборів. Збройне протистояння актуалізувало проблему безпеки виборів як на Донбасі, так і в прилеглих регіонах. Бойові дії так і не дали можливості повною мірою забезпечити безпеку всіх учасників виборів на Сході України. Організувати виборчий процес з урахуванням вищесказаного на частині Донбасу було або вкрай проблематично, або взагалі нереально. Водночас міжнародна місія ОБСЄ/БДПЛ із спостереження за виборами позитивно охарактеризувала діяльність комісій на Донбасі: «Незважаючи на надзвичайні виклики, які перед ними постали, члени виборчих комісій у цих двох областях доклали похвальних зусиль для продовження своєї роботи» [3].

3. Проблеми списків виборців та голосування без зміни виборчої адреси. Неможливість проведення виборів на певних територіях поставила перед українською владою питання забезпечення виборчого права жителів цих регіонів, а також проблему забезпечення можливості голосування для учасників АТО.

4. Проблема формування та діяльності виборчих комісій. У своїх звітах і міжнародні, і вітчизняні офіційні спостерігачі відзначили більш-менш належне функціонування виборчих комісій та виконання ними своїх обов'язків щодо організації виборів 2014 р. відповідно до норм чинного законодавства. Водночас однією із основних проблем, які стосувалися комісій впродовж обох виборчих кампаній, була їхня стабільність. Спостерігалися суттєві зміни та ротації членів ДВК та ОВК, які відбувалися впродовж усього виборчого процесу включно із передоднем та днем голосування [2].

Проаналізувавши вищесказане, можемо дійти висновку, що для оптимізації управління виборами необхідно звернути увагу щонайменше на три проблеми:

- збільшення рівня професіоналізму членів комісій, чого можна добитися як більш зваженим підходом до формування її складу, так і комплексною системою навчання осіб, які є членами комісій;

- оптимізація кількісного складу виборчих комісій;

- обмеження можливостей для суб'єктів вносити зміни до комісій, запровадивши для цього кінцеві терміни.

З цього приводу слушною є позиція ОБСЄ: «Кількість членів комісій, призначених на кожному рівні, повинна відповідати фактичним потребам управління виборчим процесом, а не визначатися результатами непередбачуваної кількості подань, що надійшли від кандидатів. Слід розглянути можливості для збільшення кількості ОВК або передбачити, щоб у тих випадках, коли ОВК має керувати роботою великої кількості ДВК, були можливості для створення оперативних центрів на окружному (районному) рівні. Також можна розглянути можливості для визначення поміркованої максимальної кількості виборців на одну виборчу дільницю» [3].

5. Проблема висування та реєстрації суб'єктів виборчого процесу. На президентських виборах 2014 р. номінація кандидатів відбувалася без суттєвих порушень. Водночас на парламентських виборах 2014 р. процес номінації набув більш проблемного характеру. Також місія ОБСЄ/БДПЛ відзначає, що не завжди члени ЦВК однаково підходили до питань реєстрації в схожих ситуаціях.

Крім того, виборча комісія не завжди вчасно інформувала політичні сили про відмову у реєстрації, що унеможливило виправлення помилок та повторну подачу документів [2]. Такий стан справ вимагає розробки певного шаблону документації, необхідної для реєстрації.

6. Проблема здійснення агітації. Варто сказати, що політичний контекст відбився на агітації, зумовлюючи її особливості та привносячи певні проблеми. Зокрема, слід відзначити малозмістовність агітації. Політики намагалися спекулювати на проблемах війни та миру, безпеки та реформ. «Головні політичні та безпекові проблеми, що постали перед країною, були відображені в агітаційних повідомленнях кандидатів, їхні програми обіцяли безпеку, стабільність та єдність країни, децентралізацію, конституційну реформу, мовну політику, реформування збройних сил, боротьбу з корупцією та олігархією, а також стосунки з Європейським Союзом, НАТО та Російською Федерацією» [3].

7. Проблема прозорості виборчого процесу. Попри суттєве покращення гласності порівняно із попередніми виборами, електоральна практика 2014 р. все ще характеризувалася певними порушеннями щодо прозорості виборчих процедур: практика проведення ЦВК закритих попередніх нарад без участі офіційних спостерігачів; випадки неоприлюднення виборчими комісіями інформації про свою діяльність та прийняті рішення; несвоєчасне опублікування фінансових звітів суб'єктів, що не дало змогу виборцям отримати своєчасну достовірну інформацію та здійснити раціональний вибір [2; 3; 4].

8. Проблеми під час процесу голосування та підрахунку голосів. Серед них можна виділити: масові черги на дільницях; випадки підвезення громадян до дільниць; порушення таємниці голосування; випадки групового волевиявлення; використання брудних технологій, зокрема – так званої «каруселі»; поодинокі випадки перешкоджання діяльності офіційних спостерігачів; затягування підрахунку голосів; підписи пустих протоколів виборчими комісіями; великі черги в ОВК тощо [2; 3; 4].

Під час президентських виборів окремо слід згадати хакерську атаку на систему «Вибори» напередодні дня голосування, яка

суттєво ускладнила процедуру підрахунку голосів та встановлення результатів голосування. У зв'язку із цим ОБСЄ/БДПЛ у своєму звіті зазначає: «ЦВК має розглянути можливості для створення резервної системи, щоб уникнути ситуацій, коли будь-які проблеми у системі «Вибори» перешкоджають зв'язку з ОВК, а також вжити заходів для підвищення безпеки системи» [3]. Крім того, для зростання якості процедури підрахунку голосів варто більше уваги під час навчання членів комісій зосередити на процедурних моментах голосування та підрахунку голосів.

Підсумовуючи, варто відзначити, що рівень демократичності виборів у 2014 р. зріс. Цьому сприяли різноманітні фактори, серед яких варто виділити зміну політичної еліти; курс на реформування та демократизацію політичної системи; суспільно-політична ситуація в країні; зростання рівня політичної свідомості та культури громадян як результат Революції гідності. Міжнародна місія із спостереження за виборами ОБСЄ/БДПЛ, характеризуючи президентські та парламентські вибори 2014 р., відзначила, що незважаючи на важкі обставини, вибори стали важливим кроком у намаганні української влади провести вибори відповідно до демократичних міжнародних стандартів та з дотриманням основоположних прав і свобод особи [2].

Водночас певні проблеми та порушення вимагають врахування пропозицій міжнародних та вітчизняних експертів, спрямованих на демократизацію виборчої практики. Серед них варто голову увагу приділити адаптації виборчого законодавства та електоральної практики до реалій військового конфлікту на Сході України та проблем безпеки учасників виборчого процесу. Водночас об'єктивна ситуація та загальносуспільні тенденції щодо реформування та демократизації суспільно-політичного ладу, на нашу думку, дають підстави сподіватись на те, що у майбутньому рівень дотримання демократичних виборів зростатиме.

Література

1. Бучин М. А. Демократичні вибори в Україні: принципи, механізми та технології реалізації : монографія / М.А. Бучин. – Львів : Вид-во Львівської політехніки, 2016. – 452 с.

2. Україна. Позачергові вибори народних депутатів України 26 жовтня 2014 р. : Остаточний звіт місії спостереження за виборами ОБСЄ/БДПЛ [Електронний ресурс]. – Варшава, 2014. – 64 с. – Режим доступу : <http://www.osce.org/uk/odihr/elections/ukraine/133441?download=true>.
3. Україна. Позачергові вибори Президента 25 травня 2014 р. : Остаточний звіт місії спостереження за виборами ОБСЄ/БДПЛ [Електронний ресурс]. – Варшава, 2014. – 44 с. – Режим доступу : <http://www.osce.org/uk/odihr/elections/ukraine/120961?Download=true>.
4. Фінальний звіт спостереження за позачерговими виборами президента України 25 травня 2014 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.cvu.org.ua/nodes/view/type:news/slug:431>.

Вітрцьок Хенріка

студентка гр. МВ-42

Національний університет «Львівська політехніка»

Бучин Микола

д. політ. н., доц. кафедри ПМВ

Національний університет «Львівська політехніка»

ЄВРОСКЕПТИЦИЗМ ТА ЙОГО ВПЛИВ НА РОЗВИТОК ПОЛЬСЬКО-УКРАЇНСЬКИХ ВІДНОСИН У КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ

На сучасному етапі ми спостерігаємо інтенсифікацію євроскептичних настроїв як серед країн-учасниць ЄС, так і в Україні, зокрема. Питання євроскептицизму є досить актуальним у контексті євроінтеграційних намірів та перспектив України, а також наших майбутніх відносин з Польською республікою. Це пов'язано, зокрема, з тим, що в Польщі до влади прийшла права політична сила «Право і справедливість», яку вважають сповідником євроскептицизму. Така ситуація несе в собі як певні можливості, так і загрози для України, та зумовлює необхідність більш детального вивчення згаданої проблематики.